

Tuhansien sukkanauhakäärmeiden Narcisse

Teksti ja kuvat **Jukka Palm**

Narcissen käärmeenpesät on luontoelämys vailla vertaa muillekin herppien harrastajille. Missään muualla maailmassa ei ole yhtä montaa matelijaa yhtä aikaa samassa paikassa.

Lumisessa maisemassa näkyy tummanpuhuva onkalon suuaukko. Lumi sulaa, ja pian pimeydestä ilmestyy käärme. Se pitää suutaan auki ja antaa pisaroiden putoilla suuhunsa. Jo tämä näky on lumoa-va, mutta parempaa on luvassa. Kun kevät Kanadasa etenee, kymmeniä, satoja ja tuhansia käärmeitä pursuaa kalkkikivisen kallioperän koloista, talvehtimispesien perukoilta. BBC:n luontodokumentissa TV-ruudun täyttävät lukemattomat sukkanauhakäärmeet, jotka näyttävät hetkellä millä hyvänsä ryöpsähtävän olohuoneen lattialle.

Välitön ensireaktio on, että tuonne on päästävä. Seuraavana vuonna löydänkin itseni Winnipegistä, Manitoban osavaltion pääkaupungista, selvittämistä miten sinne käärmeiden talvehtimispesille oikein pääsee. Keskustassa on kaksi turisti-infoa, toinen Forksissa ja toinen Legislature -rakennuksessa. Kummassakaan ei olla kuitenkaan kuultukaan mistään käärmeenpesistä! Ystävällisestä ja avuliaasta palvelusta huolimatta kummassakaan turisti-infossa ei ole minkäänlaista käsitystä siitäkään, miten pääsisin bussilla kaupungin ulkopuolelle, lähemmäs käärmeiden tyyssijaa. Yhtä hyvin olisin voinut tiedustella, miten pääsisin bussilla Kuuhun. Näin siis 700 000 asukkaan kaupungissa...

Lopulta saan netin ja katugallupin myötä selville, mistä muille paikkakunnille ajavat bussit lähtevät. ”Bussiasema” koostuu pylväästä, jonka kyljessä on puoli metriä kanttinsa oleva kyltti, jossa lukee Beaver Bus Selkirk. Siinä kaikki. Parinkymmenen kilometrin päässä Selkirkissä vaihtaisin toiseen bussiin, jolla pääsisin jatkamaan Gimliin, 75 kilometrin päähän. Sieltä olisi Narcissessa sijaitseville pesille matkaa enää 40 kilometriä. Ehkä saisin vuokrattua Gimlistä polkupyörän viimeiselle etapille.

Monnien kaupungista viikinkikylään

Elokuvaohjaaja Samuel Fullerin oloinen kuski rämpsäyttää pikkubussinsa oven auki. Hän tuntee harvat matkustajat nimeltä, ja kukin saa reippaan terveh-

dyksen lisäksi osakseen personoidun sutkautuksen.

”Selkirkistä ei enää mene bussia Gimliin. Linja lopetettiin viime vuonna, kun matkustajia oli vain muutama viikossa”, hän kertoo, kysellessäni jatko-yhteyksistä.

Selkirk on pieni 10 000 asukkaan kaupunki, jonka nimikkoeläin on monni nimeltä Chuck ja jonka Winnipeg kasvaessaan on oikeastaan nielaissut lähiökseen. Hyminäbiisillään ”Mmm Mmm Mmm Mmm” 1990-luvun alussa kansainvälisesti läpilyöneen winnipegiläisbändin Crash Test Dummiesin kosketinsoittaja Ellen Reid on täältä kotoisin.

Edessä on Victoria-päivän viikonloppu. Kanadassa lähes kaikki arkipyhät on järjeistetty ja siirretty maanantaipäiviin, jolloin muodostuu kolmen vapaapäivän viikonloppu, long weekend. Kuljetta- ja muistuttaa, että seuraava bussi iltapäiväisen paluuvuoron jälkeen Winnipegiin lähteekin sitten vasta tiistaina, kolmen päivän päästä. Taas saa hieman hieroa aivonystyröitä omaa elämäänsä elävän matkasuunnitelman myötä. Hmm hmm hmm...

Kun astun bussista ulos, yli lentää neljä pelikaa-nia. Haluan tulkita sen hyväksi enteeksi. Kuskin neuvomasta suunnasta, viiden kilometrin patikoinnin jälkeen, löytyy sopiva liftauspaikka. Nyt olisi kolme tuntia aikaa saada kyyti kohti Gimliä tai sitten olisi palattava viikonlopuksi Winnipegiin pohtimaan suunnitelmaa B. Ei kestä kuitenkaan kuin 20 minuuttia, kun muuan Joe pysäyttää. ”Do you know Teemuselaanni, the Finnish Flash?” hän kysyy, kun kerron olevani Suomesta. Joen kyydissä pääsen Petersfieldiin asti. Siellä hänen täytyy kuulemma imuroida auto ja syödä vaimon laittama lounas. Hän saa molemmat askareet kuulostamaan yhtä tärkeiltä velvollisuuksilta.

Kymmenisen minuuttia Petersfieldissä peukaloa heiluteltuani pysähtyy John. Hänen sukunsa muutti Kanadaan Ukrainasta 1910-luvulla. Winnipegin seudulla onkin huomattava ukrainalaissiirtolaisten yhteisö. Matkalla Gimliin hän kertoo ohittamistam-

Puolen tusinaa koirasta liehittelee naarasta.

Punavatsakäärme (*Storeria occipitomaculata*, red-bellied snake) kasvaa korkeintaan 40 sentin mittaiseksi. Kuvan yksilö on täysikasvuinen. Punavatsakäärme viettää huomaamattonta hämääraaktiivista elämää matoja ja etanoita saalistaen ja karikkeen tai lahoppuun kappaleiden alla lymyillen. Viikonlopuksi infokojun pystyttäneet Manitoba Herpetocultural Societyn herppiharrastajat ovat löytäneet käärmeen varhain aamulla, ennen yleisön saapumista.

Luonnonsuojelualueella päivystävät oppaat kertovat käärmeistä vierailijoille, ja he myös valvovat, ettei käärmeitä oteta salaa lemmikiksi tai viiedä pimeille lemmikkimarkkinoille. Koskeminen ei kuitenkaan ole kiellettyä. Shelley opastaa, kuinka käärmettä käsitellään varovaisesti.

me paikoista ja niiden historiasta vahvan omakohdaisesti, kuin olisi ikänsä vetänyt opaskierroksia. Välillä poiketaan päätieltä, jotta nähtäisiin puheena oleva kohde paremmin.

”Viking Inn? Tiedän paikan, minä joskus pyöräitin sitä”, tokaisee John, kun kerron, että mielusti jäisin kyydistä sen kohdalla.

Viikinkeihin ei törmää Winnipegjärven eteläkärjessä sijaitsevassa Gimlissä sattumalta. Täällä asuu enemmän islantilaisia kuin missään muualla Islannin ulkopuolella. Gimlin noin 6 000 asukkaasta reilulla neljänneksellä on islantilaisuudet. Ukrainalaistausta puolestaan on vajaalla neljänneksellä. Jokakesäisen Islanti-festivaalin myötä tänne saapuu lisäksi tuhansia islantilaisia sukuloimaan ja mökkeilemään.

Kohti Narcissea

Polkupyörävuokraamoja ei Gimlistä löydy. Päätänkin mennä viimeisen etapin taksilla. Aamulla saan Viking Innin respasta Gimlin ainoan taksikuskin

Alueella on runsaasti punkkeja (*Dermacentor variabilis*, American dog tick), joten punkkisyyntä on tarpeen, vaikkei kuvaisikaan rähmällään maassa. Kuvan punkki tepasteli evästelypaikan pöydällä, ja niitä oli myös yleisövessoissa. Laji levittää tällä alueella jänisruttoa, mutta ei borrelioosia tai puutiaisvokuumetta.

Heinikossa rahisee. Yksittäisellä käärmeellä on melko hyvä suojaväri kuivan aluskasvillisuuden seassa.

Joukko koiraita tähyilee lohkareen päällä, josko jossakin olisi naaras.

Naaraat ovat usein selvästi koiraita kookkaampia.

Yksi naaras voi saada peräänsä jopa 30–100 koirasta. Kuvan keskellä naaras on yhytetty jo pesässä, ja koiraat alkavat kerääntyä kimpuksi sen ympärille. Tavallisempaa kuitenkin on, että parittelu tapahtuu hieman etäämpänä pesästä ja että kosiskelevia koiraita on viitisen kappaletta.

Käärmeet ovat hyviä kiipeilemään, ja niitä on myös puskissa ja puiden oksilla.

Snake tunnel eli snunnel. Tie katkaisee käärmeiden luontaisen vaellusreitit talvehtimispesiltä kesän saalistuspaikoille. Narcissen kohdalla valmiin tien ali on porattu kymmenkunta tunnelia, joita pitkin käärmeet voivat alittaa tien turvallisesti. Matalat johdinaidat ohjaavat käärmeet kohti tunnelia kuin suppilo.

Pesässä numero 3 on vilkkainta. Kuvassa vain osa pesän noin 2 000 käärmeestä.

Punakylkisukkanauhakäärme (*Thamnophis sirtalis parietalis*).

numeron. Hän ei vastaa. Hän on arvatenkin kuljettanut long weekendin juhlijoita läpi yön ja vetelee nyt sikeitä.

Siispä taas kimpsut ja kampsut kasaan ja tien varteen. Josh on menossa kunnostamaan venettä ja lupaa heittää mailin päähän pakettiautollaan, jonka takatilasta tursuaa lautoja ja kaikenlaista roipet-

ta ohjaamoon asti. Kieltäydyn kohteliaasti, sillä tästä risteyksen tuntumasta saisin todennäköisemmin kyydin käärmeenpesille kuin mailin päästä. "That's crazy!", huudahtaa Josh. Hänen mielestään on hullua, että joku tulee Suomesta asti tänne vain kuvataksaan käärmeitä. Työt venerannassa saavatkin odottaa, hän heittäisi minut Narcisseen. "En ole-

Luontopolun varrella olevien talvehtimispesien äärellä on katselutasanteet.

kaan käynyt siellä kuin viimeksi pikkupoikana.”

Matalakasvuista risukkoista rämeikköä silmäm-
kantamattomiin. Pakettiauto rämistelee pitkin
kuoppaista ja lätäkköistä soratietä. Nyt olen tyy-
tyväinen, etten löytänyt polkupyörää. Ties kuinka
monta kertaa olisi kumi puhjennut edestakaisella
reissulla.

Kuhiseva käärmematto

Kaarramme parkkipaikalle. Autoja siellä on jo mel-
koisesti. Parkkipaikalta lähtevän luontopolun var-
rella on neljä isompaa pesää katselutasanteineen.
Lisäksi neljä kilometriä pitkän reitin varrella on in-
fotauluja, joissa kerrotaan monipuolisesti käärmei-
den elämästä ja paikallisesta luonnosta muutenkin.
Luontopolku on käytännössä esteetön, sillä seutu
on kuin pannukakku ja reitti on hyväkuntoista ja
tasaista hiekkatietä.

Olo alkaa olla jo malttamaton. Minkä verran
käärmeitä mahtaa olla hereillä? Ovatkohan ne ak-
tiivisia? Pääseekö niitä kuvaamaan läheltä? Entä ne
massaesiiintymiset, onko niitä tänään?

Kussakin neljässä pesässä tilanne kehkeytyy
omaan tahtiinsa. NatureNorthin, Manitoban luon-
toa käsittelevän nettijulkaisun, sivuille tulee kerran
pari viikossa päivityksiä, joissa kunkin pesän tilan-
ne kuvaillaan ja aktiivisten käärmeiden määrä arvi-
oidaan. Joinakin vuosina päivitykset käynnistyvät jo

maaliskuussa ja jatkuvat yleensä kesäkuulle asti, jol-
loin viimeisetkin käärmeet kaikkoavat kesäpaikoil-
leen. Syksyllä on toinen sesonki, kun käärmeet vael-
tavat takasin talvehtimispesille. Silloinkin niitä voi
olla suuria määriä näkyvissä, etenkin aurinkoisina
ja lämpiminä päivinä. Syyskuu on tavallisesti seson-
gin huippu.

Pian vilahtaa jotakin kuihtuneessa tienvieriei-
nikossa! Yksittäisiä vikkeliä käärmeitä keltaiset rai-
dat kyljissään kahahtelee siellä täällä. Pesässä nu-
mero 1 piehtaroi parinkymmenen käärmeen nippu
kivenlohkareiden välissä hännät kariketta piiska-
ten. Matkan edetessä käärmeitä on yhä enemmän,
myös ryppäinä. Yhden naaraan kimpussa voi olla
kymmeniä koiraita pallomaisena möykkynä (eng.
mating ball).

Pesässä numero 3 on tällä kertaa kovin vilse-
ke. Pesä on pitkulainen ja matala hiekkapohjainen
kuoppa, jonka keskellä lohkaraita. Kiemurtelevat ja
toisiinsa punoutuneet käärmeet ovat kuin jättiläis-
mäinen hyllyvä spagettiannos lohkaraitien lomasa-
sa ja ympärillä. Käärmeitä kuopan pohjalla on noin
2 000. Paksuimmillaan käärmekerros on kymme-
niä senttejä. Vielä viikko sitten tässä samassa pesäs-
sä niitä arvioitiin olleen 5 000.

Pesän lisäksi hypervillkkaita käärmeitä on kaik-
kialla. Niitä singahtelee kenkien yli ja karike rasah-
telee siellä täällä. Käärmeitä on myös pesän lähel-

Leiri radan varressa. Vanha rautatie on poistettu ja penkka on nyt vaellusreitti Old Pioneer Track.

Välillä kulkureitin katkaisee tulvavesi, eikä auta kuin kiertää ryteikön puolelta.

lä olevien puiden ja pensaiden oksilla. Kuvaamiseen keskittyminen on hankalaa, kun joka puolella ta-
pahtuu koko ajan.

Pesän tuntumassa on myös ulkovessa. Hökkeli-
mäisessä huussissa on kapea sisäkäytävä, ikään kuin
eteisenä vierekkäisille kopeille. Mainiota! Tähänhän
mahtuu pitkäkseen ja voisi yöpyä, jos ei kyytiä jär-
jesty ihmisten ilmoille. Pieni sadekaan, joka taivaalle
kerääntyvien harmaiden pilvien myötä alkaa näyttää
yhä todennäköisemmältä, ei haittaisi. Samassa näyt-
tää siltä kuin yksi naulankanta lautalattiassa liikkui-
si. Se etenee suorinta mahdollista reittiä kohti ken-
kääni. Punkki! Se siitä Hotelli Helpotuksesta sitten.
Tajuun, etten tiedä, mitä punkkilajeja täällä elää ja
mitä tauteja ne täällä levittävät. Netistäkään ei ole
apua, sillä täällä ei toimi edes puhelin.

Hetken aikaa saan olla yksin valtoimenaan vel-
lovan käärmematon äärellä. Kun ihmisten pulina
ja kiljahdukset kaikkoavat, äänimaisemaa hallitsee
tuhansien käärmeiden toisiaan vasten hankautuvat
suomut. Ääni on taianomaista ja epätodellista kihi-
sevää rahinaa. Kovin pitkäksi aikaa en voi jäädä fi-
listelemään. Vielä pitäisi löytää kyyti kohti Winni-
pegiä, ja parkkipaikka alkaa pian tyhjetä. Täältä on
vielä vartin kävely Highway 17:n poskeen.

Auto toisensa jälkeen painaa kohdallani vain
kaasua ja katoaa horisonttiin. Alan olla jo varma,
että edessä on pitkä öinen patikka kohti etelää. Sa-
dekin on jo käsivarren mitan päässä. Sitten suuri ti-
la-auto hidastaa. Autossa on kuusi henkeä ja hir-
vittävä määrä tavaraa. Silti se pysähtyy ja minulle
raivataan tila pelkkään paikalle. Huomaan, että he
ovatkin ”vanhoja tuttuja”. Aiemmin päivällä jutte-
limme erään pesän äärellä ja otin heistä muutaman
kuvankin. Perhe on lähtenyt päiväseltsään käymään
Narcissessa Yhdysvaltojen puolelta, Pohjois-Dako-
tasta, aivan rajan tuntumasta. Heidän kyydissään
pääsen Winnipegiin asti. Hyppään pois Glendalen
liittymässä, jossa Perimeter Highway ja Portage
Avenue risteävät. Bussi köröttelee tästä vielä tun-
nin keskustaan.

Winnipegiin palattuani Narcissen sympaattiset
käärmeet tarjoavat minulle yllättäen yösjän. Hos-
telliin isäntä innostuu näyttämistäni käärmekuvista
niin, että muutamaa otosta vastaan saan majoitua
maksutta. Aamulla lakanoiden kätkeistä paljas-
tuu salamatkustaja. Punkki ei kuitenkaan ole käy-
nyt kiinni. Lajiksi varmistuu *Dermacentor variabilis*,
joka ei täällä levitä borrelioosia tai puutiasaivokuu-
metta, korkeintaan jänisruttoa.

Amerikan pohjoisin matelija

Sukkanauhakäärme (*Thamnophis sirtalis*, common
garter snake) on Pohjois-Amerikan tutkituin ja siten
parhaiten tunnettu käärmelaji. Se on myös mante-
reen pohjoisin matelijalaji. Alalajeja tunnetaan yk-
sitoista. Narcissen pesillä tavattavat punakylkisuk-
kanauhakäärmeet ovat *Thamnophis sirtalis parietalis*

-alalajia. Jonkin verran joukossa on myös tasan-
kosukkanauhakäärmeitä (*Thamnopsis radix*, plains
garter snake), mutta niiden määrästä ei ole esitet-
ty arvioita.

Narcissen luonnonsuojelualueen (Narcisse
Wildlife Management Area) punakylkisukkanauha-
käärmeiden esiintymä on maailman suurin mate-
lijoiden joukkokokoonnutuminen. Narcissen pesissä
on arvioitu olevan 70 000 käärmettä. Yksittäisessä
pesässä voi olla jopa 20 000 kiemurtelijaa. Alueen
kalkkikivinen kallioperä, joka on täynnä halkeamia
ja onkaloita, on tärkein syy poikkeuksellisen suuren
populaation menestymiseen. Lisäksi karstialuet-
ta ympäröivät ihanteelliset kesälaitumet, suojaist
ja sammakoita vilisevät kosteikkoalueet. Nämä tek-
ijät yhdessä muodostavat täydellisen elinympäris-
tön käärmeille.

Tavallisesti ensimmäiset käärmeet ilmaantu-
vat maan povesta huhtikuun alussa. Silloin voi vie-
lä olla lunta maassa. Huhtikuun lopussa käärmei-
tä on jo massoittain. Paritteluvaihe kestää nelisen
viikkoa, ja koko tuon ajan uusia käärmeitä, niin
koiraita kuin naaraitakin, ilmestyy maan pinnalle.
Kun ilman lämpötila kohoaa 15 asteeseen, on pa-
ritteluaktiivisuus ja käärmeiden määrä huipussaan.
Toukokuun loppupuolisko on vilkkainta aikaa pesän
ympäristössä, ja kesäkuun alussa viimeisetkin kää-
rmeet kaikkoavat.

Keväisen parittelun jälkeen kesälaitumille lähde-
täänkin liukkaasti, sillä edellinen ateria on nautittu
syksyllä. Naarat livistävät talvehtimispesältä paritel-
tuun, usein parin kolmen päivän sisällä siitä, kun
ovat tulleet pesästä. Kun naaraat ovat kaikonneet,
lähtevät loput koiraatkin. Käärmeet levittäytyvät
laajalle alueelle, jopa 20 kilometrin päähän pesästä.

Käärmeiden lisääntymisaikaista liikehdintää
pesien lähellä on tutkittu merkitsemällä käärmei-
tä sekä varustamalla niitä radiolähettimillä. Koiraat-
kaan eivät viivy pesän äärellä koko kevätsezonkia
vaan tavallisesti viikon tai pari. Kiihkeä kosioviuhto-
minen vie runsaasti energiaa. Koiraiden on havaittu
laihtuvan 10 % sen aikana. Kovakuntoisemmat koi-
raat ovatkin pesän äärellä pidempään, heikompien
jättäessä leikin kesken aiemmin.

Kesänviettopaikassaan käärmeet saalistavat
sammakoiden ohella pienjyrsijöitä, ilimatoja ja jopa
linnunpoikasia. Kesän mittaan yksi käärme oleilee
1–15 hehtaarin alueella. Käärmeiden tiheys puo-
lestaan vaihtelee 10 ja 100 yksilön välillä hehtaaria
kohden.

Heinä-elokuussa naaraat synnyttävät keskimää-
rin 13–26 poikasta. Jopa 85 jälkeläistäkin on lasket-
tu. Valtaosa kesällä syntyneistä poikasista ei vaella
vanhempiansa talvehtimispesään vaan viettää en-
simmäisen talvensa lähempänä synnyinpaikkaansa.
Talvehtimiseen käyvät eläinten onkalot, muurahais-
pesät, kivijalat tai kallionhalkeamat.

Syyskuun alussa käärmeet kerääntyvät talveh-

timispesän liepeille joiksikin viikoiksi, kunnes kylmenevä sää saa ne vetäytymään maan alle. Talvehtimispesässä, routarajan alapuolella ja pohjavesitasen yläpuolella, vallitsee tasainen, noin neljän asteen lämpötila. Maanalaiset reitit suosituimpiin onkaloihin ovat hioutuneet sileiksi lukemattomien käärmesukupolvien vuosituhantisen luikertelun tuloksena.

Luontopolun varrella päivystävät ja kiertelevät oppaat kertovat käärmistä ihmisille ja neuvovat myös, miten niitä käsitellään. He myös valvovat, ettei käärmistä viedä alueelta. Käärmeet ovat säyseitä eivätkä hätkähä varovaisesta käsittelystä. Mutta jos ne tuntevat itsensä uhatuiksi, voivat ne ulostaa, ruiskauttaa pahanhajuista ainetta tai purra. Kuollutakin ne osaavat näytellä. Ilmeisesti ainakin joidenkin *T. sirtalis* -alalajien sylki on lievästi myrkyllistä. Tiedossa on pari tapausta, joissa idänsukkanauhakäärmeen purema (*T. s. sirtalis*, eastern garter snake) on aiheuttanut myrkytysoireita. Kummassakin tapauksessa purenta on jatkunut useita minutteja.

Paluu Narcisseen – Uusia pesiä etsimässä

Seuraavana keväänä olen sukuloimassa Kanadasa, Thunder Bayssa. Serkkuni ja hänen miehensä kiinnostuvat käärmerekestä Narcisseen, ja niinpä köröttelemme naapuriosavaltioon. Mukaan lähtee myös käärmistä kammoksuva äitini. Kun vihdoin pääsemme pesille, onkin sopivasti äitienpäivä.

Äitienpäiviäviikonloppuna luontopolulla parveilevat käärmien ohella myös ihmiset. Perheitä on paljon, väkeä vauvasta vaariin. Äitienpäivä on suosituin ajankohta käärmepesillä käyntiin. Kaikki autot eivät mahdu parkkialueelle, vaan niitä on tien pielissä satojen metrien matkalla etelään ja pohjoiseen. Normaalisti täällä ei ole muita palveluita kuin parkkipaikka, piknik-alue pöytineen ja ulkovessat. Vilkkain viikonloppu houkuttelee paikalle myös makkaranmyyjiä, ja kauppa kuulemma käy hyvin.

Täällä näkee konkreettisesti, kuinka sympaattiset sukkanauhakäärmeet hälventävät käärmisiin liittyviä ennakkoluuloja. Käärmeet eivät olekaan liimaisia. Ne eivät hyökkääkään ihmisten kimppuun, kuten elokuvissa. Ja oikeastaan nehän ovatkin aika söpöjä. Luontopolulla ja katselutasanteilla vallitsee suorastaan hilpeä tunnelma.

Kun muut lähtevät Winnipegiin, saan kyydin noin 10 kilometrin päähän etelään Narcissen ”virallisista” pesistä. Nyt olen hieman paremmin varustautunut kuin viime keväänä. Pystytän teltan ratapenkan viereen. Kiskot ja ratapölkkyt on korjattu talteen, ja nykyään pengertöimii Old Pioneer Trail -nimisenä patikointireittinä. Kulkupelinä on polkupyörä. Se tosin muistuttaa sirkuksesta tuttua minipyörää, jollaisilla klovnit ajelevat polvet suussa, ja sellaiseksi sen satulassa tunnen välillä itsenikin. Pyörän tarakalle saa kuitenkin mustekaloilla viritettyä kameralaukun poikittain, ja on siinä korikin eväitä varten. Nyt olisi pari päivää aikaa etsiä ”vil-

Autojen alle jäänyt käärme paljastaa, että talvehtimispesä on jossain lähellä.

lejä” talvehtimispesiä ja kuvata, mitä eteen sattuu.

Sää ei tosin ole suosiollinen. Äitienpäivän aurinko on muisto vain, ja nyt sataa tihuttaa lähes tauotta yötä päivää. Kevät on muutenkin myöhässä. Näin koleilla keleillä ei ole toivettakaan, että käärmistä löytyisi paistattelemaasta, kosiopuuhiesta nyt puhumattakaan. Täytyy tyytyä kartoittamaan lupaavia maastonkohtia vastaisen varalle: sopivia paistattelempaikoja tai painaumia, jotka kielivät mahdollisista maanalaisista onkaloista. Niitä voi bongata alvarialueilta, sieltä missä kalkkikivinen kallioperä paikoin puskee esiin.

Iltaretken ja -palan jälkeen unta ei kauan tarvitse odotella. Alueella tallustele satunnaisesti mustakarhuja, joten on syytä noudattaa bearwise-etiketä. Säilytän evästarpeet teltan ulkopuolella. Tyhjät tonnikalapurkit, suklaapatukoiden kääreet ja muut vastustamattomilta tuoksuvat roskat kiikutan myös pihan puolelle ennen unia.

Seuraavana päivänä löydän reilun parin kilometrin päässä leiristä kaksi raatoa tienposkesta. Kylki- luut sojottavat viuhkoina mytyistä, jotka joskus ovat olleet peuroja. Peurat ovat arvatenkin jääneet auton alle ja sudet ovat raahanneet ruhot penkalta pusi- kon puolelle suojaisampaan murkintipaikkaan, parinkymmenen metrin päähän tiestä.

Sopivaa alvariakin löytyy, tilkkuina loputtomien risukoiden ja majavien patoaltaiden lomassa. Sopivanoloisessa maastossa tuntuvat viihtyvän myös krookukset, Manitoban nimikkokukat. Ne kukkivat jo, mutta viileä keli saa vaaleanvioletit kukat nuokkumaan supussa.

Sitten tärppää. Löydän kuolleen käärmeen. Se on jäänyt auton tai mönkijän alle. Noin 25 metrin päässä, kärrypolun reunassa, on painauma. Kun lähellä maanpintaa olevan onkalon katto romahtaa,

syntyy kuopanne, jonka pohjalla olevista rakosista käärmeet pääsevät maanalaisiin talvehtimispaikoihinsa. Kuoppa romuineen ja risuineen tuo mieleen kotoisen, Herpetomaniakin sivuilta tutun (2016/2:7–9) Turun Ruissalon Kuvan talvehtimispesän. Muutaman kymmenen metrin päästä kärry- polulta löytyy toinenkin käärme. Se on tuorempi, eilen yliajettu. Kärrypolku johtaa asfaltoidulle pää- tielle, ja sieltä noin kilometrin päästä löytyy kolmas- kin liikenteen uhri. Koko alue on lupaavan näköistä maastoa, jossa kalkkikivikallio pilkistelee; todennä- köisesti täällä on useampia pesiä.

Illalla lähden vielä yhdelle retkelle. Reitti ulottuu kahdeksan kilometrin päähän leiristä, ja juuri kau- kaisimmassa mahdollisessa pisteessä pyörästä puh- keaa kumi. Suoriudun pyörää taluttaen kärry- polulta Highway 17:lle, jota pitkin alan madella kohti leiriä.

Pyörä on niin matala, että sitä joutuu talutta- maan kyyryssä. Aikani retuutettuani huomaan edes- säpäin liikettä. Sadan metrin päässä vienon usvan seasta ponkaisee tielle komea hirvi. Keskellä tietä se seisautuu hetkeksi korostuneen ryhdikkääseen asentoon, pää uljaasti pystyssä kuin ilmaistakseen, kuka tämän tien oikein omistaa. Tovin kuluttua hät- kähdän, kun majava yhtäkkiä halkaisee hiljaisuuden läiskäyttämällä työntä vedenpintaa lapiohännällään. Komea pesäkeko kohoaa saarena aivan tien vieressä.

Luontoelämyksistä huolimatta paluumatka tel- talle tuntuu loputtomalta. Viivasuorana horisont- tiin kurottuva tie korostaa tunnetta, ettei matka etene. Hiekkaa hienompi kalkkikivipöly käyttäy- tyy kuin märkä liitu. Se takertuu renkaisiin liisteri- mäiseksi kalvoksi, joka teippaa ne tiehen kiinni. Lei- rin jo melkein hämmöittäessä olen niin väsynyt, että pitää pysähtyä huilaamaan muutaman kymmenen metrin välein.

Yöpuulle asettuessani toivon, että leiriin kantau- tuisi susien aaria. Sen sijaan saan kuunnella sateen ropinaa, telttakankaan kahinaa ja jonkun tunnista- mattomaksi jääneen sammakon tauotonta narinaa. Siihenkin toki kelpaa nukahtaa.

Lähteitä:

- Aleksiuik, Michael, Gregory, Patrick T., 1974: Regulation of Seasonal Mating Behavior in *Thamnophis sirtalis parietalis*. *Copeia* 1974:3:681-689.
- Ernst, Carl H. & Evelyn M. Ernst 2003: *Snakes of the United States and Canada*. Smithsonian Books. Washington & London.
- Fisher, Chris, Joynt, Amanda, Brooks, Ronald J. 2007: *Reptiles and Amphibians of Canada*. Lone Pine Publishing. Edmonton.
- Preston, William 1982: *The Amphibians and Reptiles of Manitoba*. Manitoba Museum of Man and Nature. Winnipeg.
- Shine, R., Elphick, M. J., Harlow, P. S., Moore, I. T., LeMaster, M. P., R. T. Mason 2001: Movements, Mating, and Dispersal of Red-Sided Gartersnakes (*Thamnophis sirtalis parietalis*) from a Communal Den in Manitoba. *Copeia* 2001:1:82-91.

Narcissen käärmeenpesät – Vinkkejä vierailijalle

- Paikalle ei pääse julkisilla kulkuneuvoilla. Vaihtoehtoina ovat auto tai liftaus.
- Majoitusta ei ole tarjolla. Hyvä tukikohta on lep- poisa Gimli, noin 40 km suoraan itään. Etelässä reilun 20 km päässä Highway 17:n varrella on Norris Laken leirintäalue.
- Paras aika vierailla on kevät, huhtikuun lopusta kesäkuun alkuun. Tavallisesti toukokuun puo- livälissä on vilkkainta. Syksyn sesonkiaikaa on syyskuu.
- Luontopolku on esteetön ja osaan vessoista pääsee pyörätuolilla.
- Kuvauskalustoksi sopii parhaiten järjestelmäka- mera varustettuna makro-objektiivilla ja 70-200 mm zoomilla.
- Kuvaamaan pääsee helposti myös pokkarilla tai kännykällä.
- Jalustasta on iloa videokuvaajalle.
- Punkkisyyntä on syytä tehdä joka retken jälkeen.
- Pakkaa mukaan:
 - Kamera varusteineen
 - Pitkähaiiset vaatteet
 - Eväät ja juomat
 - Aurinkorasva
 - Vessapaperi
 - Punkkipihdit
 - Kiikarit
- Pesien tilanne keväisin ja syksyisin päivittyy NatureNorthin sivuille:
http://www.naturenorth.com/spring/creature/garter/Narcisse_Snake_Dens.html

Narcisse – the home of thousands of garter snakes

Narcisse in Manitoba, Canada, is known for its concentration of tens of thousands of garter snakes, especially red-sided garter snakes, that come to hibernate underground. The snake migrations attract multitudes of people to the site every autumn and spring, and the phenomenon is well worth seeing. However, a visit there requires some planning ahead, since there are very few services for visitors and no public transportation.